

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ปัญหาและความสำคัญของการศึกษา

“...อีวาน อิลิชลงทุนจัดการตกแต่งและจัดบ้านด้วยตนเอง..
ส่วนใหญ่เป็นของเก่าๆซึ่งเขาคิดว่าเป็นรสนิยมอันสูงส่ง...
เขามีความสุขมากที่ได้คิดถึงว่าเขาจะทำให้ภริยาและลูกสาว
ซึ่งมีรสนิยมในสิ่งเหล่านี้ได้เรง โลกยินดีสักเพียงใด...

...ถ้าจะกล่าวโดยความเป็นจริงแล้ว

มันก็เป็นเพียงสิ่งซึ่งถูกทำให้สำเร็จขึ้น โดยบุคคลที่ไม่ได้รั่วรายจริงๆ

แต่เป็นคนประเภทชอบเอาอย่างคนรวย...

เช่นเดียวกับการที่คนในระดับชั้นหนึ่งพยายามสร้างขึ้น
เพื่อให้เหมือนคนอื่นๆ ที่อยู่ในระดับชั้นเดียวกันนั่นเอง...”¹

หากจะพิจารณาว่าเรากำลังโอดแค้นอยู่ในยุคหลังสมัยใหม่ ยุคสมัยแห่งการผลิตซ้ำ ยุคของสังคมนที่เน้นการบริโภครสพรพสิ่งที่สามารถทำให้เป็นสินค้า(commodification) ได้ถูกสถาปนาเป็นสิ่งที่ศักดิ์สิทธิ์หรือเทพเจ้าองค์ใหม่เช่นเดียวกับมโนทัศน์การบูชาวัตถุหรือสินค้า(fetishism) ของมาร์กซ์² ดังนั้นการสร้างความหมายหรือการนิยามอัตลักษณ์ตัวตนของปัจเจกบุคคล(self-identity) ที่ทรงอิทธิพลมากที่สุดรูปแบบหนึ่งก็คืออัตลักษณ์ที่มาจากบริโภคร (ทั้งในรูปแบบสินค้าและบริการ) ผ่านการแสดงออกของ“ไลฟ์สไตล์”หรือรสนิยมที่แตกต่างกัน ซึ่งได้ส่งผลให้เกิดการสร้าง ความโดดเด่นแตกต่าง(distinction) ทั้งในระดับของบุคคลและกลุ่มหรือชนชั้นตามมา

อนึ่ง ความชื่นชอบทางสุนทรียะหรือรสนิยมที่แตกต่างกันในสังคมนั้นยังมีนัยยะถึงการแบ่งแยกก็ดกัน ลำดับชั้นและครอบงำทางสังคม โดยผ่านการตัดสินทางสุนทรียะที่สัมพันธ์กับตำแหน่งต่างๆของบุคคลและยังสะท้อนการครอบครอง“ทุน”ที่แตกต่างกันด้วย ทั้งนี้ตามมุมมองของบูร์ดิเยอนั้น ถือว่าเป็นผลมาจากกระบวนการทำให้ศักดิ์สิทธิ์ (consecration process) ซึ่งเป็น

¹ลีโอ ตอลสตอย, ความตายของอีวาน อิลิช, แปลโดย สิทธิชัย แสงกระจ่าง (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ดวงกมล, ๒๕๒๑), หน้า ๓๘, ๔๐.

²Fredric Jameson, *Postmodernism or, the Cultural Logic of Late Capitalism*(London: Verso, 1993), p.X(introduction).

ค่านิยมที่เกิดจากการสร้างให้เป็นความเชื่อหรือการยอมรับที่ผิดพลาดของหมู่คณะ (collective misrecognition) ด้วยวิธีการผลิตซ้ำทางสังคมจนรู้สึกว่าเป็นสิ่งเหมาะสมและมีความชอบธรรม¹

จากกระบวนการดังกล่าวข้างต้น โดยเฉพาะผ่าน “ระบบการศึกษา” อาทิ การสร้างคุณค่าเกี่ยวกับรสนิยม (“คลาส”) ในการเสพสินค้าหรือวัตถุต่างๆ (เช่น ศิลปะ กีฬาหรือดนตรี) ซึ่งเป็นการเชื่อมโยง “วัตถุ” เข้ากับภาวะภายในจนกระทั่งเกิดการยอมรับในฐานะเป็นคุณลักษณะรวมหมู่ของผู้บริโภคไป² นอกจากนี้ยังมีการตอกย้ำถึงฐานะของผู้บริโภคผ่านทุนทางสัญลักษณ์ (โดยเฉพาะยศถาบรรดาศักดิ์) ที่อาจสามารถสะท้อนระดับการศึกษาและชนชั้นทางสังคม ทั้งนี้เพราะการเรียนรู้ที่จะบ่มเพาะ “รสนิยม” ในการบริโภควัฒนธรรมหรือแสดงออกผ่านไลฟ์สไตล์ต่าง ๆ นั้น โดยนัยยะก็คือความพยายามหนึ่งที่จะสร้าง “อัตลักษณ์” ตนเองให้แตกต่างหรือเหนือกว่าคนอื่น/ชนชั้นอื่น³

อย่างไรก็ตาม อัตลักษณ์ (identity) ที่สร้างขึ้นมานั้น ไม่ได้ดำเนินไปเพียงฝ่ายเดียว (unilateral) เพราะการนำเสนอตัวตน (self) นั้นต้องมีปฏิสัมพันธ์สนทนากับคนอื่นและตัวเอง (dialogical self) ด้วยเพราะเราไม่สามารถสำนึกถึงตัวตนของเราได้ยกเว้นแต่เราจะตระหนักถึงคนอื่นที่มีปฏิสัมพันธ์ต่อเรา ทั้งนี้เพื่อจะได้ให้แน่ใจว่าสามารถส่งสัญญาณและการแสดงออกที่ถูกต้องแก่การตีความของคนอื่นได้ตรงตามที่ตนเองต้องการ ซึ่งกอฟเฟิแมนเรียกกระบวนการนี้ว่ายุทธวิธีการจัดการให้เกิดความประทับใจ (impression management strategies) ในการสร้างอัตลักษณ์ (identification)⁴ โดยเป็นกระบวนการที่ดำเนินอยู่ตลอดเวลาในชีวิตประจำวันเพื่อกำหนดและตอบโต้สถานการณ์การเผชิญหน้าระหว่างภาพลักษณ์ส่วนตัว (self image) กับภาพลักษณ์ส่วนรวม (public image) ที่สังคมคาดหวัง โดยผ่านกระบวนการวิภาษวิธีระหว่างโลกภายในและภายนอกของบุคคล

---

* คล้ายมโนทัศน์ที่อิงเกลและบรรดามาร์กซิสต์เรียกอย่างดูแคลนว่า “อุดมการณ์” (ideology) ซึ่งก่อให้เกิดสำนึกที่ผิดพลาด (false consciousness) ต่อชนชั้นผู้ใช้แรงงาน จึงมีผู้วิจารณ์งานของบูร์ดิเยอว่าเป็นดัง “ลูกแกะเวเบอร์เรียน (Weberian lamb) ในเสื้อคลุมหมาป่ามาร์กซิสต์ (Marxist wolf)” (Bridget Fowler, 1998:69) จากที่เน้นเรื่องเศรษฐกิจ/ธุรกิจ (โดยอาศัยมโนทัศน์มาร์กซิสต์ เช่น “ทุน”) มาเน้นวัฒนธรรม (เช่น การศึกษา ศิลปะ) เชื่อมโยงกับมโนทัศน์ “สิทธิอำนาจ” (authority) และ “สถานภาพ” (status) เป็นต้น แทน

¹ Bridget Fowler, *Pierre Bourdieu and Cultural Theory: Critical Investigations* (London: SAGE, 1998), p.79.

² Ibid., pp.78-79, Richard Jenkins, *Pierre Boudieu* (London: Routledge, 2002), pp.138-139.

³ Gary Taylor and Steve Spencer, *Social Identity : multidisciplinary Approaches* (London: Routledge, 2004), p.2. และดูใน Hubert J. M. Hermans and Harry J. G. Kempen, *The Dialogical Self: Meaning as Movement*, (San Diego, California: Academic Press, Inc), 1993.

⁴ Richard Jenkins, *Social Identity*. 2nd ed. (London: Routledge, 2004), p.20.

ดังนั้น อัตลักษณ์จึงเป็นกระบวนการพัฒนาตัวตนและความสัมพันธ์ต่อโลกรอบๆตัวที่เกิดจากการปฏิสัมพันธ์และเชื่อมโยงโลกส่วนบุคคลและโลกส่วนรวมของปัจเจกบุคคลเข้าด้วยกันอย่างมีพลวัต ทั้งนี้โดยมีปัจจัยของสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นตัวหล่อหลอมอัตลักษณ์นั้น⁷ ซึ่งในมุมมองบูร์ดิเยอแล้ว “รสนิยม” ถือว่าเป็นสื่อสัญลักษณ์(signifier)และส่วนประกอบสำคัญหนึ่งของการแสดงอัตลักษณ์ทางสังคม(social identity) ทั้งยังเป็นตัวกำหนดเบื้องต้นในการปฏิสัมพันธ์กันภายในกลุ่ม/ชนชั้นที่เหมือนกันด้วย⁸

จากระดับบุคคลข้างต้น กระบวนการสร้างตัวตนและความหมายผ่าน “วัตถุ” ยังสามารถนำไปพิจารณาร่วมกับปริมาตรระดับกลุ่ม/สังคม(collective)ได้ด้วย ไม่ว่าจะเป็นระดับชุมชนท้องถิ่นหรือระดับประเทศ ทั้งนี้ในมุมมองของแนวคิดการสร้างทางสังคม(social construction)ดังจะเห็นจากความพยายามของแอนเดอร์สันที่แสดงให้เห็นในแง่มุมมองของ “การครอบงำ” ผ่านความรู้โดยได้ยกตัวอย่างสามสถาบันในฐานะ “เทคโนโลยีของอำนาจ” ที่มีบทบาทอย่างเป็นรูปธรรมมากที่สุด นั่นก็คือการสำรวจสำมะโนครัว การทำแผนที่และพิพิธภัณฑน์⁹ ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งในการสร้างภาพตัวแทน(representation)ของชาติขึ้นมา¹⁰ อันเป็นวิธีการค่อนข้างลุ่มลึกที่ชาวยุโรปใช้ในการหล่อหลอมให้ประเทศอาณานิคมจินตนาการถึง “ตัวตน” ของตัวเองตามวิถีทางที่วางไว้จนดูเป็นความชอบธรรมที่จะยอมรับการครอบงำดังกล่าว

นอกจากนั้นพิพิธภัณฑน์ ตลอดจนอนุสาวรีย์และแหล่งโบราณสถานต่างๆ ในฐานะที่เป็นสถานที่แห่งความทรงจำ(site of memory)ยังสะท้อนให้เห็นทัศนคติของรัฐ-ชาติ¹¹ (หรือเจ้าอาณา

⁷Cited in Anthony Giddens, *Sociology*, 4th ed. (Oxford: Blackwell, 2001), pp. 29-30.

⁸Cited in Richard Jenkins, *Social Identity*, p.139.

⁹Benedict Anderson, *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism* (London: Verso, 1991), pp 163-183. และโปรดดูใน Thongchai Winichakul, *Siam Mapped : A History of the Geo-body of a Nation*(Chiang Mai: Silkworm, 1994).

¹⁰โปรดดูแนวคิดในการสร้างสำนึกต่อสถานที่ของ G.J. Ashworth and Brian Graham(eds.), *Senses of Place: Senses of Time* (Burlington: Ashgate, 2005) เปรียบเทียบกับแนวคิดชุมชนจินตนาการของ Anderson โดยเฉพาะประเด็นความตื่นไหวไม่มั่นคงของเรื่องเล่า(narrative)ต่อภาพลักษณ์ของสถานที่(place image)ซึ่งอาจมีความแตกต่างไปตามการตีความของปัจเจกแต่ละคน ทั้งอาจสามารถตอบได้กับอัตลักษณ์กลุ่ม ความทรงจำกลุ่มหรือมรดกกลุ่มซึ่งไม่จำเป็นเสมอไปที่จะสามารถเข้าแทนที่อัตลักษณ์ซึ่งปัจเจกบุคคลสร้างขึ้น

¹¹โปรดดู นิธิ เอียวศรีวงศ์, *ชาติไทย, เมืองไทย, แบบเรียนและอนุสาวรีย์ฯ*, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน, ๒๕๓๘) และสายพิณ แก้วงามประเสริฐ, *การเมืองในอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี* (กรุงเทพฯ:มติชน, ๒๕๓๘).

นิคมที่มีต่ออดีตประเทศอาณานิคม) ซึ่งได้เลือกเฟ้น/สร้างอดีตขึ้นมาเพื่อรองรับความชอบธรรมและอุดมการณ์ของกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆในปัจจุบันและทำให้กลายเป็น “อุดมการณ์ร่วมหมู่” และ “อัตลักษณ์ร่วมหมู่” ของผู้คนในสังคม/ชาติ ดังกรณีพิพาทภัณฑสถานหลายแห่งในฝรั่งเศสที่มีความพยายามที่จะจัดแสดงนิทรรศการและวัตถุสิ่งของต่างๆที่ได้มาจากทั่วโลก ซึ่งได้สะท้อนให้เห็นร่องรอยและตอกย้ำเกี่ยวกับโลกทัศน์และเกียรติภูมิความเป็นเจ้าแห่งอาณานิคมของฝรั่งเศส¹²

ดังนั้นกระบวนการปลูกฝังและแพร่กระจายอุดมการณ์ชาตินิยมผ่านการจัดทำพิพาทภัณฑสถาน ซึ่งดูเหมือนจะเป็นกลางเป็นวัตถุวิสัย เป็นเรื่อง “ความรู้” และการนำเสนอความรุ่มรวย ความภาคภูมิใจในมรดกวัฒนธรรมของชาตินั้น กลับมีความเกี่ยวข้องกับ “อำนาจ” ก่อนข้างแน่นอน ซึ่งประเด็นนี้เป็นสิ่งที่ฟูโกต์ให้ความสำคัญอย่างมาก(knowledge/power) และสอดคล้องกับมุมมองของบูร์ดิเยอว่าด้วยมโนทัศน์ความรุนแรงทางสัญลักษณ์(symbolic violence)¹³ เพราะถือว่าเป็นการใช้อำนาจทางวัฒนธรรม(cultural arbitrary) ด้วยการผลิต(ซ้ำ)ทางสังคมและทำให้เกิดการรับรู้ที่ผิดพลาดดังกล่าว

กล่าวคือผลประโยชน์ได้ถูกกลบเกลื่อนภายใต้การกระทำที่ดูผิวเผินและดูเหมือนไม่มีผลประโยชน์แอบแฝง ด้วยเพราะทุนทางสัญลักษณ์เป็นอำนาจควบคุมทางสังคมที่คนทั่วไปมักมองว่าไม่เป็นอำนาจและสามารถยอมรับได้(legitimacy) ด้วยเพราะได้ถูกปิดบังซ่อนเร้นหรือบิดเบือนอำนาจที่แท้จริงเอาไว้ ด้วยการสร้างให้เกิดความรู้สึกที่คลาดเคลื่อนขึ้นมา โดยแสดงให้เห็นว่าไม่มีผลประโยชน์ใดแฝงอยู่โดยผ่านกลไกทางวัฒนธรรม(cultural mechanism)ในการยึดเย็บระบบภาษา ระบบความหมายและสัญลักษณ์ โดยเฉพาะปฏิบัติการศึกษาและ“ความรู้”(pedagogic action) ซึ่งทำให้รู้สึกว่าเป็นเรื่องปกติธรรมดาและชอบธรรมที่จะให้ผู้ถูกครอบงำยอมรับต่อเงื่อนไขดังกล่าวของผู้ผลิตวัฒนธรรม/กลุ่มผลประโยชน์หรือชนชั้นที่ครอบงำโดยปริยาย¹⁴

อย่างไรก็ตาม หากพิจารณากระบวนการดำเนินงานของพิพาทภัณฑสถานแห่งชาติและอุทยานประวัติศาสตร์ของประเทศไทยในมิติทางประวัติศาสตร์นอกเหนือจากกระบวนการสร้างความหมายและตัวตน(signification)ของชาติเพื่อโหมกระพืออุดมการณ์ชาตินิยมหรืออัตลักษณ์กลุ่ม(collective identity)แล้ว จะเห็นว่ามิใช่จะก้าวในแต่ละช่วงเวลาแตกต่างกันไป โดยมีความสัมพันธ์กับบริบทแวดล้อม ซึ่งหนึ่งในปัจจัยนั้นก็คือความสนใจของกระแสโลกเกี่ยวกับอนุรักษมรดกและทรัพยากรทั้งทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ ทำให้การท่องเที่ยวได้กลายเป็นรายได้หลักของหลายๆประเทศ และยิ่งถ้าได้รับการบันทึกลงในทะเบียนของมรดกโลก

¹²โปรดดู Robert Aldrich, *Vestiges of the Colonial Empire in France: Monuments, Museums and Colonial memories*(Gordonsville, VA, USA: Palgrave Macmillan, 2003).

¹³Richard Jenkins, *Pierre Bourdieu*, pp.104-105.

¹⁴*Ibid.*, p.105 และ George Ritzer, *Sociological Theory*, 5th ed. (Singapore: Mcgraw-Hill, 2000), p. 536.

(world heritage) รับรองจากยูเนสโก(UNESCO)ด้วยแล้ว ยิ่งเท่ากับช่วยโฆษณาโหมกระพือแหล่งท่องเที่ยวไปในตัวด้วย ซึ่งทำให้เกิดภาวะของความขัดแย้งติดตามาระหว่างว่า—นั่นเป็นวิธีการสงวนรักษาหรือซุติริคเอาประโยชน์จาก “อดีต” กันแน่?¹⁵

ดังนั้น จะเห็นว่านอกเหนือจากความพยายามที่จะทำให้เกิดกระบวนการทำให้มรดกของประเทศเป็นสถาบันผ่านกิจกรรมหรือ“พิธีกรรม”ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น“เรื่องเล่า”(narrative)หรือโวหาร(rhetoric)ต่างๆเกี่ยวกับชาติ เพื่อสร้างอัตลักษณ์ของชาติ สร้างความรักหวงแหนและภาคภูมิใจในชาติแก่ “พลเมือง” ของประเทศแล้ว อีกด้านหนึ่งยังมีความพยายามที่จะทำให้เป็นสินค้าเพื่อรองรับการบริโภคของตลาดในการดึงดูดนักท่องเที่ยว ซึ่งถือว่าเป็นอีกรูปแบบหนึ่งของธุรกิจการ โหยหาอดีต(nostalgia)¹⁶ด้วย ดังนั้นเราจึงเห็นความสัมพันธ์ระหว่างสองส่วนนี้ซึ่งดำเนินไปด้วยกันอย่างสอดคล้อง กล่าวคือมรดกของประเทศที่ถูกทำให้เป็นชาตินิยมทางวัฒนธรรม(cultural nationalism)ผ่านภาคปฏิบัติการทางวาทกรรมโดยทำให้เป็นรูปเป็นร่างขึ้นมาราวกับว่าดำรงอยู่จริงเป็นอิสระจากความสัมพันธ์ทางสังคม(reification)และถูกส่งต่อเข้าสู่ตลาดผู้บริโภคเพื่อตอบสนองรสนิยมและไลฟ์สไตล์ของบรรดาลูกค้าทั้งในและต่างประเทศต่อไป

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาประวัติศาสตร์และบริบทสังคมไทยแล้ว แม้ว่าพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติในฐานะสถาบันทางสังคมได้สวมบทบาทผู้กระทำทางสังคม(social agency)และพยายามสถาปนาตนเองให้เป็นวาทกรรมหลักของสังคมก็ตาม แต่อำนาจในการครอบครองและแพร่กระจายอุดมการณ์“ชาติ”ดูเหมือนไม่ได้ผูกขาดการ “นำ” เพียงฝ่ายเดียว(hegemony) ดังปรากฏให้เห็นว่ามีพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นต่างๆทั่วประเทศที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในช่วงกลางทศวรรษ ๒๕๒๐ ซึ่งพยายามแทรกตัวเองเข้ามาช่วงชิงความหมายด้วย แต่ในระยะแรกๆพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่น

¹⁵ Maurizio Peleggi, *The Politics of Ruin and the Business of Nostalgia* (Bangkok: White Lotus Press, 2002), p 3.

¹⁶ คุราวละเอียดยของแนวคิดดังกล่าวใน พัฒนา กิติอาษา(บก.), *มานุษยวิทยากับการศึกษา ปรากฏการณ์โหยหาอดีตในสังคมไทยร่วมสมัย* (กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร องค์การมหาชน). และ Fredric Jameson, *Postmodernism or, the Cultural Logic of Late Capitalism*, pp.279-296.

จากโครงการศึกษาพัฒนาการของพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นในประเทศไทยของศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธรฯ พบว่าเป็นพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ๔๒ แห่ง ที่เหลืออีก ๑๕๓ แห่งเป็นพิพิธภัณฑสถานอื่น (ดำเนินการ โดยองค์กรรัฐ, สถาบันการศึกษาชั้นสูงและ โรงเรียน, วัดและองค์กร/หน่วยงานของชุมชน และที่ดำเนินการโดยเอกชน) อ้างใน Paritta Chalermpong Koanantakool, “Museum, Heritage, Communities: What are at Issue?,” Paper Presented at International Conference on

เหล่านั้นได้นำเสนอตัวเองในฐานะแหล่งสะสมของเก่าซึ่งสัมพันธ์กับสำนักการ โหยหาอดีตและ ภายหลังพิพิธภัณฑท์ท้องถิ่นบางแห่งยังได้ถูกกลืนให้กลายเป็นพิพิธภัณฑสถานของรัฐด้วย¹⁷ อย่างไร ก็ตามพิพิธภัณฑท์ท้องถิ่นแห่งใหม่ที่ทะยอยก่อตั้งตามมา แม้หลายแห่งจะยังอยู่ในวิถีคิดและแรง บันดาลใจเดิมคือเก็บสะสมสิ่งของเป็นหลัก แต่ยังปรากฏว่าในระยะหลังมีหลายแห่งเช่นกันที่เริ่มมี การเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางใหม่

อนึ่ง หากพิจารณาบริบททางความคิดและประวัติศาสตร์ “ความรู้” ประกอบแล้วจะเห็นว่า ทิศทางของกระแสงานวิชาการด้านสังคมศาสตร์ของสังคมไทยนั้น ได้ส่งผลกระทบต่อ การปรับเปลี่ยนวิธีการดำเนินการของพิพิธภัณฑท์ท้องถิ่นมากพอสมควร โดยเฉพาะกระแสท้องถิ่นนิยม หรือประชานิยมที่เริ่มมาตั้งแต่ทศวรรษ ๒๔๕๐ จนถึงกระแสเฟื่องฟูของวัฒนธรรมชุมชนช่วง ทศวรรษ ๒๕๒๐¹⁸ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้อยู่ในกระแสจารัตนิยมแบบใหม่ (Neotraditionalization) เป็นความพยายามที่จะกลับด้านกระบวนการทำให้ทันสมัย(Modernization) อาจพบมากในระดับปัจเจก โดยเฉพาะกับหมู่ปัญญาชนคนชั้นนำ(the elite) โดยแสดงออกทั้งในเชิง ปฏิบัติการและสัญลักษณ์ ซึ่งมีหลายระดับจนถึงขั้นต่อต้านความทันสมัย¹⁹ และอาจสามารถพัฒนา ไปสู่อุดมการณ์ชาตินิยมเพื่อสร้างอัตลักษณ์กลุ่ม(collective identity)ในรูปแบบต่างๆ ได้

สาระสำคัญของ “วาทกรรม” ดังกล่าวนี้คือความพยายามที่จะแสวงหาหรือสร้างอัตลักษณ์ทาง วัฒนธรรมของตนเองขึ้นมา เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่จะพัฒนาพื้นฐานและสมรรถนะการพึ่งตนเอง²⁰ ของชุมชนท้องถิ่นท่ามกลางการปฏิสัมพันธ์ต่อโลก เศรษฐกิจ การเมืองและอารยธรรมภายนอก²¹ ซึ่ง

Cross-cultural Perspectives on Museum and Communities, Sirindorn Anthropology Centre, Bangkok, Thailand, 28-29 September 2005.

¹⁷ วิเชียร วิไลแก้ว, “พัฒนาการของพิพิธภัณฑท์ไทย : กรณีศึกษาพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ,” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวัฒนธรรมศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล, (๒๕๔๓), หน้า ๑๐๒.

¹⁸ โปรตรายละเอียดใน ยุคดิ มุกดาวิจิตร, อ่านวัฒนธรรมชุมชน : วาทศิลป์และการเมืองของ ชาติพันธุ์นิพนธ์แนววัฒนธรรมชุมชน(กรุงเทพฯ:ฟ้าเดียวกัน, ๒๕๔๘)

¹⁹ Everett M. Rogers, **Modernization Among Peasants: Impact of Communication**(USA:Holt,Rinehart and Winston, 1969), pp. 16-17.

²⁰ คูการวิพากษ์แบบ irony แนวคิดการพึ่งตนเอง เพิ่มเติมใน คู Erhard Berner and Benedict Phillips, “Left to their own devices? Community self-help between alternative development and neo-liberalism,” **Community Development Journal** 40(2005): pp. 17-29.

²¹ เสน่ห์ จามริก, ฐานคิดสู่ทางเลือกใหม่ของสังคมไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๒(กรุงเทพฯ:โครงการวิดิ ทรรศน์,2544), หน้า ๒.

จะเชื่อมโยงไปสู่การรวมกลุ่มที่เข้มแข็งของชุมชนทั้งชนบทและเมืองของสังคมไทย การมีส่วนร่วม และสิทธิในการกำหนดชะตากรรมของตนเองและสังคมต่อไป โดยเฉพาะในระดับนโยบายต่างๆ ซึ่งนั่นต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายๆฝ่าย ทั้งจากชาวบ้าน องค์กรเอกชน นักธุรกิจ นักวิชาการ และภาครัฐในการดำเนินการดังกล่าวนี้²² เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันในทางปฏิบัติอันจะเป็นการเปิด “พื้นที่ทางสังคม” และ “พื้นที่ทางปัญญา” ขึ้นมา โดยเน้นประชาชนเป็นตัวตั้งให้สามารถเข้ามา มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ แก้ไข คัดค้านใจและบริหารจัดการชุมชนและสังคมให้มากขึ้น²³

ดังนั้นในภาคปฏิบัติการจะเห็นถึงความพยายามต่างๆที่นำมาใช้ในการฟื้นฟูหรือสร้างพลังชุมชน(empowerment)เพื่อ “การปลดปล่อย” ดังกรณีการบริหารจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรม (CRM)ซึ่งกำลังเป็นกระแสสำคัญหนึ่งของนักวิชาการและนักพัฒนาทั่วโลกในปัจจุบัน²⁴ มาสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นแก่ชุมชนท้องถิ่น และ “พิพิธภัณฑ์” ก็ได้เป็นเครื่องมือหนึ่งทางวัฒนธรรมที่ถูกนำมาใช้ในการสร้างกระบวนการ “การมีส่วนร่วม” ของชาวบ้านในชุมชนท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมทั้งด้านจิตสำนึกและคาดหวังว่าจะสามารถนำพลังดังกล่าวนี้ไปใช้ในงานพัฒนาต่อไป²⁵

แต่แน่นอนละว้ายปรากฏมีพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นหลายแห่งที่ไม่อาจข้ามกรณีประจักษ์เพื่อก้าวสู่ตัวแบบอุดมคติ(ideal type)ที่ผู้เชี่ยวชาญได้วางไว้ดังกล่าว²⁶ ดังนั้นผู้ศึกษาจึงได้เลือก“ภาพตัวแทน”ของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำนวน ๒ แห่ง โดยศึกษาเปรียบเทียบตามวิธีวิทยาและมุมมองทางมานุษยวิทยาและวิพากษ์วิธีทางประวัติศาสตร์ ทั้งนี้โดยเน้นความสำคัญที่ความสัมพันธ์ระหว่างตัวบทและบริบทในระดับต่างๆ และใช้กรอบการมองของแนวคิดหลังโครงสร้างนิยม(poststructuralism)นั่นคือการ “วิเคราะห์วาทกรรม” ของฟูโกต์ซึ่งเขาได้มอง

²²ประเวศ วะสี, “ทางสว่าง หมอประเวศ 11 ปี พฤษภาประชาธรรมสู่ยุคพระศรีอริย์,” มติชนรายวัน (๙ พฤษภาคม ๒๕๔๖): ๒.

²³ประเวศ วะสี, “ยุทธศาสตร์ทาง (๓) เพื่ออนาคตของประเทศไทย,” มติชนสุดสัปดาห์ ๑๑๙๗(๑๖-๒๒ พฤษภาคม ๒๕๔๖): 42-43. (ข้อความที่เน้นตัวเอนนั้นเป็น “วาทกรรม” หรือคำตลาด(buzz words)ที่ถูกสร้างและแพร่กระจายทั่วไปในสังคม)

²⁴โปรดดูรายละเอียดใน Francis P.McManamon and Alf Hatton, *Cultural Resource Management in Contemporary Society: Perspectives on Managing and Presenting the Past*(London,UK:Routledge,1999).

²⁵โปรดดู สายันต์ ไพรชาญจิตร, การฟื้นฟูพลังชุมชนด้วยการจัดการทรัพยากรทางโบราณคดีและพิพิธภัณฑ์: แนวคิด วิธีการและประสบการณ์จากจังหวัดน่าน(กรุงเทพฯ:โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข,๒๕๔๗).

²⁶ดูแนวคิดตัวแบบอุดมคติใน พิพิธภัณฑ์ไทยในศตวรรษใหม่(กรุงเทพฯ:ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร องค์กรมหาชน, ๒๕๔๕).

พิพิธภัณฑ์ว่าเป็นพื้นที่ของความเป็นอื่น(heterotopia)²⁷ ร่วมกับแนวคิด “ทุน” และความรุนแรงเชิงสัญลักษณ์ของบัวร์ดิเยอมาใช้อธิบายการดำเนินงานของฝ่ายต่างๆที่เกี่ยวข้องกับพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น

อนึ่ง เหตุผลที่เลือกใช้แนวคิดของหลัง โครงสร้างนิยมในการศึกษารั้งนี้ เกิดจากการทบทวนญาณวิทยา(epistemology)และภววิทยา(ontology) และเห็นว่าแนวคิดดังกล่าวซึ่งได้ถูกจัดอยู่ในกลุ่ม “โครงสร้างนิยมเชิงตีความ”(Hermeneutic Structuralism) นั้นค่อนข้างสอดคล้องที่จะใช้เป็นเครื่องมือในการทำความเข้าใจชุมชนท้องถิ่นที่มีการซับซ้อน พลวัตตลอดเวลา และสามารถประยุกต์ไปใช้ในเชิงปฏิบัติการด้วยวิธีการที่สอดคล้องกับกระแสนิยมปัจจุบัน โดยเฉพาะการเมืองภาคประชาชน เช่น ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมและประชาสังคม ทั้งนี้แนวคิดพื้นฐานของ “โครงสร้างนิยมเชิงตีความ” มีสมมุติฐานว่าโลกทางสังคมเชิงอัตวิสัย(a subjective social world) สามารถรับรู้ในฐานะที่เป็น “การสร้างทางสังคม”(socially constructed) ดังนั้นพฤติกรรมของบุคคลจึงถูกกำหนดและสามารถคาดการณ์ได้ก็โดยการตีความเกี่ยวกับความจริงเหล่านี้²⁸

แน่นอนว่าการตีความเกี่ยวกับความจริงนั้นไม่ได้เกิดโดยอิสระหลุดลอยจากโครงสร้างสังคม(structure)หรือก้าวข้ามวาทกรรมและดำเนินการด้วยตัวผู้กระทำ(agent)ตามลำพัง หากแต่มีการปฏิสัมพันธ์เชิงวิภาษวิธี(dialectic)ระหว่างสองส่วนดังกล่าว ด้วยเหตุนี้ในการปฏิบัติการหรือการกระทำทางสังคมนั้น การสร้างค่านิยมสำคัญต่างๆของกลุ่ม/ชุมชนท้องถิ่นต้องตั้งบนข้อผูกมัดซึ่งเกาะเกี่ยวกับวาทกรรมของความคิดและค่านิยมร่วมกันว่าด้วยผลประโยชน์ของกลุ่ม ดังนั้นการสร้างข้อตกลงยึดเหนี่ยวของชุมชนท้องถิ่นหรือการกระทำทางสังคมจะเกิดขึ้นได้ก็เมื่อตั้งอยู่บนความเห็นพ้องต้องกันที่มีฐานบนค่านิยมของกลุ่มนั้นคือ “เราตัดสินใจสิ่งที่เราจะคิดเอง”²⁹

²⁷โปรดดูรายละเอียดใน Michel Foucault, *Of Other Space, Heterotopia* Available from <http://foucault.info/documents/heteroTopia/foucault.heteroTopia.en.html> วันที่ ๖ ธันวาคม ๒๕๕๕.

สำนักคิดที่ถูกจัดในกลุ่ม Hermeneutic Structuralism มี hermeneutic phenomenology, post-modernism, post-structuralism และ language game โปรดดู John Dixon, Rhys Dogan and Alan Sanderson, “Community and communitarianism : A philosophical investigation,” *Community Development Journal* 6(2005): 5-16 ซึ่งสัมพันธ์กับแนวคิดการสร้างทางสังคม (social constructionism)

²⁸ John Dixon, Rhys Dogan and Alan Sanderson. “Community and communitarianism : A philosophical investigation,” pp. 7-9.

²⁹ Ibid., p. 8

ดังนั้น ด้วยกระบวนการทัศน์ของแนวคิดหลังโครงสร้างนิยมที่พยายามขจัดปัญหาระหว่างโครงสร้างและการกระทำของมนุษย์³⁰ จึงน่าจะเป็นเครื่องมือในการมองปัญหาที่มีพลวัตและซับซ้อน ได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับตัวแบบอุดมคติของ “วาทกรรมพิพิธภัณฑท์ท้องถิ่น” ที่ต้องการสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในกลุ่มหรือชุมชนท้องถิ่นเพื่อการรู้จักตนเอง รู้จักเพื่อนบ้านและรู้จักโลก³¹ ซึ่งด้านหนึ่งนั้นกระบวนการเรียนรู้อาจเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีการเข้ามามีส่วนร่วมแลกเปลี่ยนเสวนากัน(dialogue of argumentation)อย่างเปิดกว้างหรือนัยหนึ่งคือสร้างเครือข่ายวาทกรรมขึ้นมา เพื่อให้เกิดกระบวนการทั้งความสามารถในการทำความเข้าใจหรือกำหนดตนเองและความเห็นพ้องต้องกันตามแนวคิดของฮาเบอร์มาส³² ตลอดจนการทบทวนไตร่ตรองสะท้อนคิด(reflexivity)ตามแนวคิดของกิดเดนส์และบูร์ดิเยอด้วย

ดังนั้น ตามตัวแบบอุดมคติของ “วาทกรรมพิพิธภัณฑท์ท้องถิ่น” เชื่อว่าแนวโน้มนี้จะชัดเจนขึ้นและเป็นไปได้ต่อเมื่อท้องถิ่นได้รับการเสริมพลังหรือสร้างสำนึกของกลุ่ม(หากมีสมมติฐานว่าชาวบ้านไร้พลังและขาดสำนึก?)เพื่อที่จะสามารถตั้งคำถามต่อประเด็นต่างๆและปฏิบัติการในระดับต่างๆได้ด้วยตัวเอง โดย“พิพิธภัณฑท์ท้องถิ่น” ควรเป็นอีก “พื้นที่” และ “สถาบัน” หนึ่งของ

---

³⁰ ดูประเด็นดังกล่าวใน Barry Barnes, “The Macro/Micro Problem and the Problem of Structure and Agency,” in *Hand Book of Social Theory*, eds. George Ritzer and Barry Smart(London.SAGE,2001), pp.341-352.

³¹ ศรีศักร วัลลิโภดม, “พัฒนาการของพิพิธภัณฑท์ท้องถิ่นในประเทศไทย,” ใน *พิพิธภัณฑท์ท้องถิ่นในประเทศไทย*(กรุงเทพฯ:ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร องค์การมหาชน, ๒๕๔๐), หน้า ๔.

³²Jurgen Habermas, “Contributions to a Discourse Theory of Law and Democracy” in *The New Social Theory Reader* eds. Steven Seidman and Jeffrey C. Alexander(London and New York:Routledge,2001), pp.30-38. ระยะเวลาหลังได้มีการวิพากษ์แนวคิดของฮาเบอร์มาสอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะประเด็น “พื้นที่สาธารณะ”(public sphere) เช่นว่ามีลักษณะอุดมคติ ให้ความสำคัญกับความเป็นเหตุเป็นผลประชาธิปไตยแบบชนชั้นกลาง(โดยเฉพาะผู้ชาย)มากเกินไป ทั้งนี้ในบรรยากาศของยุคหลังสมัยใหม่ที่ความรู้สึกของความเป็นสาธารณะนั้นค่อนข้างคลุมเครือ ดังเช่นประเด็นของ “ความรู้” ที่มีหลากหลายและมักแกว่งไปมาระหว่างความบันเทิงและข่าวสาร ได้ส่งผลให้คำอธิบายของสาธารณะทั่วไป(general public)นั้นค่อนข้างพร่าเลือนไปด้วย โปรดดู Nick Crossley and John Michael Roberts, *After Habermas : New Perspectives on the Public Sphere*(Oxford:Blackwell,2004) อย่างไรก็ตามผู้ศึกษายังเห็นว่าแนวคิดพื้นฐานบางอย่างของเขายังเป็นสิ่งที่ควรได้รับการพิจารณาแม้ว่าจะยากเย็นในการปฏิบัติจริงก็ตาม

สังคม ซึ่งคาดหวังว่าจะช่วยสร้างเงื่อนไขดังกล่าวนี้ขึ้นมาเพื่อเอื้อต่อการหนุนเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้ที่สร้างสรรค์ อันจะนำไปสู่การปฏิบัติการในสังคม(social agency)ที่เป็นธรรมต่อไป

ทว่าแนวโน้มของ “พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น” ที่เป็นอยู่มีศักยภาพเพียงนั้นหรือ? หรือตั้งขึ้นเพื่อตัวของพิพิธภัณฑ์เอง—หรือเพียง “ของเล่น” ทางสติปัญญาชิ้นหนึ่ง เป็นการแสดงโวหารชุดใหม่เพื่อตอบสนองรสนิยมทางสุนทรียะและอารมณ์โหยหาอดีตเท่านั้น เพราะถ้าเช่นนั้นก็ยากที่จะบรรลุซึ่งตัวแบบอุดมคติของ “วาทกรรมพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น” ที่ต้องการปลดปล่อยชาวบ้านออกจากไซ่ตรวนต่างๆ ได้ หากแต่จะถอยห่าง “ความจริง” ของชุมชนท้องถิ่นและทำกาลกิริยาตัวเองลงไปเท่านั้น

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการศึกษา

๑. เพื่อทบทวนและวิพากษ์การก่อรูปและแปรรูป “พิพิธภัณฑ์” ที่ส่งอิทธิพลต่อการสร้างความหมายและตัวตนของ “วาทกรรมพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น” ในสังคมไทยโดยพิจารณาในลักษณะการปฏิสัมพันธ์เชิงวิภาษวิธี (dialectic) กับเงื่อนไขของบริบทแวดล้อมในแต่ละช่วงเวลา

๒. เพื่อศึกษาและทำความเข้าใจกระบวนการสร้าง “วาทกรรม” และ “ตัวตน” ผ่าน “ภาพตัวแทน” ที่สะสมและจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ ตลอดจนทั้งวิธีการรับรู้ (perception) และการแสดงออกต่อมโนทัศน์ที่สัมพันธ์กับ “พิพิธภัณฑ์” ของผู้คนในพื้นที่กรณีศึกษา

๑.๓ ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

๑. ใด้งานศึกษาด้านชุมชนท้องถิ่น โดยใช้วิธีการศึกษาและวิเคราะห์วาทกรรมพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในการมองประเด็นศึกษา

๒. สร้างความเข้าใจและทบทวนบทบาทและกระบวนการดำเนินงาน บทบาท สถานภาพและปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อการทำงานของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นซึ่งสัมพันธ์กับมิติทางประวัติศาสตร์และเงื่อนไขของบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น

ประเด็นที่ว่าพิพิธภัณฑ์ต้องแสดงบทบาทที่มีศักยภาพในการเป็น “agent” ของการเปลี่ยนแปลงสังคมนั้น ไม่ใช่สิ่งใหม่ ทว่าที่ผ่านมาประเด็นนี้ได้ถูกผลักให้ไปอยู่ชายขอบซึ่งการกลับมาครั้งนี้ได้มีการตั้งคำถามรากฐานหลายประเด็นเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายและความรับผิดชอบทางสังคมของพิพิธภัณฑ์ โดยเฉพาะศักยภาพของพิพิธภัณฑ์ต่อผลกระทบต่างๆ (ทั้งบวกและลบ) ทั้งบทบาทของดัชนีสะท้อน(indicator)และแสดงสาเหตุของความไม่เท่าเทียมทางสังคม ซึ่งประเด็นเหล่านี้ได้รับการอภิปรายกันอย่างกว้างขวางในวงการพิพิธภัณฑ์และผู้เกี่ยวข้องทั่วโลก โปรดดูใน Richard Sandell, *Museums, Society, Inequality* (Florence, KY, USA: Routledge, 2002)

๑.๔ ขอบเขตในการศึกษา

๑.๔.๑ ประเด็นเนื้อหาหลักของการศึกษา

ศึกษาและวิพากษ์การก่อรูปและแปรรูปของ “วาทกรรมพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น”, ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นวาทกรรมหลักกระแสต้าน ที่มีลักษณะเป็นอุดมการณ์ในเชิงขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม โดยมีความพยายามตามตัวแบบอุดมคติ (ideal type) ก็คือการนิยามตัวตน/ท้องถิ่น เพื่อต่อรองต่อต้าน ปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เข้ามาครอบงำทั้งจากรัฐ-ชาติ ระบบทุน ตลอดจนโลกาภิวัตน์ภายใต้ภาพรวมของ “ความทันสมัย” (modernity)

ดังนั้นประเด็นศึกษาหลักก็คือ การดำเนินงานของ “พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น” ที่ได้รับอิทธิพลจากวาทกรรมดังกล่าวและดำเนินการ โดยผู้เชี่ยวชาญ (authority) มีทิศทางหรือแนวโน้มที่จะบรรลุตัวแบบอุดมคติที่ตั้งไว้หรือไม่? โดยศึกษาเปรียบเทียบกับพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นที่ดำเนินการ โดยชุมชนเอง เพื่อพิจารณาลักษณะการดำเนินการ และผลกระทบว่าเหมือน/ต่างจากพิพิธภัณฑ์ที่ดำเนินการ โดยผู้เชี่ยวชาญอย่างไร โดยเฉพาะ “วาทกรรม” ที่พิพิธภัณฑ์เหล่านี้นำเสนอออกมานั้นมีนัยยะที่สามารถสะท้อนหรือสัมพันธ์กับสังคมโดยรวมอย่างไรบ้าง?

๑.๔.๒ ประเด็นเนื้อหารอง

ความสัมพันธ์ของคนผ่าน “กระบวนการ” จัดทำและ “ภาพตัวแทน” ที่นำเสนอในพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพอาจสะท้อนแรงยึดเหนี่ยวและเครือข่ายทางสังคม (“ทุน”) ของชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ ซึ่ง “เชื่อ” ว่าสามารถสนับสนุนให้เกิดเป็น “พลังชุมชนท้องถิ่น” ที่เข้มแข็งและประยุกต์ใช้ในงานพัฒนาต่างๆ ที่ผลักดันจาก “คนใน” ต่อไปได้

ดังนั้นสืบเนื่องจากประเด็นหลักคือความพยายามที่จะศึกษาบทบาทของ “วัฒนธรรม” หรือทัศนคติในการเรียนรู้ของฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะวิธี “การรับรู้” (perception) และ “การแสดงออก” ซึ่งส่งผลต่อการตีความมโนทัศน์หลักๆ ที่สัมพันธ์กับ “พิพิธภัณฑ์” ไม่ว่าจะเป็น “มรดก” (heritage) “เวลา” “ประวัติศาสตร์” “ชุมชนท้องถิ่น” ในฐานะ “ทุนทางวัฒนธรรม” ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่อาจส่งผลต่อการดำเนินการและการ “เข้าถึง” พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นของฝ่ายต่างๆ ด้วย

๑.๖ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา

วาทกรรม (Discourse) หมายถึง สภาวะของความรู้ ความคิดที่ครอบงำกระบวนการทัศน์ของคนในสังคม โดยผ่านทั้งการพูด การเขียน การปฏิบัติ จนรู้สึกรู้ว่าเป็นความจริง เป็นสิ่งปรกติธรรมดา ซึ่งวาทกรรมจะเป็นมากกว่าภาษา หากจะแสดงออกในภาคปฏิบัติการจริงที่เป็นรูปธรรมของวาทกรรม (discursive practices) กล่าวคือจะแสดงออกทางจารีต พฤติกรรม ความคิด ความเชื่อ คุณค่า และสถาบัน (ความรู้ ผู้เชี่ยวชาญ) ต่างๆ เป็นต้น โดยจะกระทำการตรึง ตอกย้ำ ผลิดซ้ำในสังคมที่เกี่ยวข้อง

กับเรื่องนั้นๆภายใต้กฎเกณฑ์ที่ชัดเจนชุดหนึ่งที่จะกำหนดการดำรงอยู่ เปลี่ยนแปลงหรือเลื่อนหายไปในแต่ละช่วงเวลา โดยทั้งนี้จะสัมพันธ์เชื่อมโยงกับอำนาจในการปฏิบัติการ

ชุมชนท้องถิ่น (Local Community) หมายถึง กลุ่มบุคคลที่อยู่ร่วมกัน โดยธรรมชาติ มีสำนึก การรับรู้ทางประวัติศาสตร์ ระบบความเชื่อ และรับทราบขอบเขตพื้นที่ร่วมกัน โดยมีการ ปฏิสัมพันธ์กันอันเป็นผลมาจากผลประโยชน์ ทรัพยากร สังคมและวัฒนธรรมร่วมกัน

(วาทกรรม) พิพิธภัณฑสถานท้องถิ่น (Local Community Museum) หมายถึง แหล่งหรือพื้นที่ทาง สังคมซึ่งสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนท้องถิ่นที่ไม่เป็นทางการ โดยเป็นตัวกลาง/ เครื่องมือเพื่อเชื่อมโยงการทำความเข้าใจและรู้จักตนเอง เพื่อนบ้านและโลกของคนในชุมชน ท้องถิ่น อันจะนำไปสู่การเสริมอำนาจของชุมชนท้องถิ่นเพื่อผลในเชิงปฏิบัติการด้านอื่นต่อไป

การโหยหาอดีต (Nostalgia) หมายถึง ความรู้สึกของอารมณ์ให้หวนให้กลับมาซึ่งความทรงจำ สถานที่หรือบุคคลซึ่งเป็นอดีตล่วงเลยมาแล้วและไม่อาจสัมผัสได้ในทางปฏิบัติและมักเป็นอุดมคติ ไม่เป็นจริง” อาจกล่าวได้ว่าการโหยหาอดีตสัมพันธ์กับความทรงจำ(memory)ซึ่งเป็นอัตวิสัย (subjective) เป็นเรื่องของอารมณ์ความรู้สึก(feeling)มากกว่าความคิด(thought)ที่สัมพันธ์กับ ประวัติศาสตร์ซึ่งพยายามทำให้เป็นภววิสัย(objective)³³ อีกนัยหนึ่งการโหยหาอดีตเป็นสภาวะของ จิตใจที่ไม่มั่นคงในปัจจุบันและไม่แน่ใจต่ออนาคตโดยเฉพาะการอยู่ในสังคมสมัยใหม่

---

³³ “Nostalgia describes a longing for the past, often idealized and unrealistic...the pain a sick person feels because he wishes to return to his native land, and fears never to see it again. หรือ Nostalgia is a “wistful or excessively sentimental sometimes abnormal yearning for return to or of some past period of irrecoverable condition” available from: <http://en.wikipedia.org> และ <http://www.lclark.edu> วันที่ ๔ กรกฎาคม ๒๕๕๕

³³ Elizabeth Wilson, “Looking Backward: Urban Nostalgia” in **The Contradictions of Culture: Cities, Culture, Women** (London: SAGE, 2001), p.99.